

CZEGO POTRZEBUJEMY DO OSIĄGNIĘCIA SUKCESU ŻYCIOWEGO? Różnice międzygeneracyjne w społeczeństwie polskim

Materiał na konferencję prasową w dniu 1 XII 2021,
towarzyszącą konferencji naukowej
„Harmonized longitudinal data on social structure:
Polish research in a cross-national perspective”

Informacja o Polskim Badaniu Panelowym POLPAN

Polskie Badanie Panelowe POLPAN to unikatowy program badania struktury społecznej realizowany od 1988 r. w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN. Badanie odbywa się co 5 lat i oparte jest na indywidualnych wywiadach bezpośrednich. W panelowej części badania uczestniczą regularnie te same osoby (niektóre od początku). Pozwala to analizować losy badanych w długiej perspektywie czasowej. Jednocześnie na każdym etapie badania dobierane są młodsze osoby, co sprawia że wyniki są reprezentatywne dla Polek i Polaków w wieku 21 i więcej lat.

Wywiady są realizowane według kwestionariusza, który zawiera pytania dotyczące przebiegu życia zawodowego, postaw społeczno-politycznych oraz wielu innych kwestii związanych z przystosowywaniem do zmian zachodzących w systemie polityczno-ekonomicznym. Badanie POLPAN było dotychczas realizowane w latach 1988, 1993, 1998, 2003, 2008, 2013 i 2018. Ze względu na swoją specyfikę badanie pozwala na uchwycenie długofalowych trendów. W związku z tym wiele wyników jest aktualnych na dziś i na jutro.

Czego potrzebujemy do osiągnięcia sukcesu życiowego?

Różnice międzygeneracyjne w społeczeństwie polskim

W każdej fali badania POLPAN – od 1988 roku – pytamy o to, co jest zdaniem Polaków decydujące dla osiągnięcia powodzenia w życiu. Pozwala to analizować zmiany zachodzące w stosunku Polaków m.in. do wykształcenia, ciężkiej pracy, ambicji i wrodzonych zdolności jako czynników sukcesu osobistego, a także uwarunkowania tych zmian. W naszych analizach zastanawiamy się, czy poparcie czynników merytokratycznych jest znacząco odmiennie w różnych pokoleniach Polaków oraz różnych grupach społecznych.

Merytokratyczne czynniki sukcesu wczoraj i dziś

Żyjemy w świecie, w którym dominuje przekonanie, że za lepszą pracę i wyższe umiejętności należy się lepsza płaca i wyższa pozycja społeczna. Zasada ta jednak leży nie tylko w centrum współczesnej ideologii liberalnej, ale można ją odnaleźć w większości systemów społeczno-politycznych, w tym również w propagandzie minionego systemu socjalistycznego PRL. System społeczny, w którym pozycja człowieka zależy od indywidualnego wysiłku i kompetencji, nazywany jest merytokracją.

Analizy danych POLPAN wykazały ogólnie rosnące poparcie czynników merytokratycznych w Polsce od 1988 roku, wraz z poprawą ogólnej sytuacji gospodarczej w kraju. Jednocześnie większą wiarą w merytokrację wykazywały się te osoby, których sytuacja ekonomiczna była wyraźnie lepsza od reszty. Ciekawa wydaje się dynamika zmian znaczenia ciężkiej pracy i wykształcenia.

Czy ważna jest ciężka praca?

Znaczenie ciężkiej pracy było postrzegane wyjątkowo nisko w 1988 roku. Jedynie 37% respondentów wyraziło opinię, że ciężka praca jest niezbędna lub bardzo ważna dla osiągnięcia powodzenia w życiu. Ten pesymistyczny pogląd stopniowo się zmieniał i w 2018 roku niemal dwa razy więcej osób badanych (67%) postrzegało ciężką pracę jako istotny czynnik prowadzący do sukcesu.

Jak zmieniły się postawy wobec znaczenia edukacji?

Pogląd, że dobra edukacja jest ważna dla osiągnięcia sukcesu, podzielało w 1988 roku 60% Polaków. Odsetek ten wzrastał w kolejnych latach, do około 80% pod koniec lat dziewięćdziesiątych i na początku dwutysięcznych. W ciągu ostatniej dekady nastąpił natomiast spadek o około 10 punktów procentowych – obecnie około 69% respondentów uważa, że dobre wykształcenie jest ważne dla osiągnięcia powodzenia w życiu.

Pokolenia „Małej Stabilizacji”, „Kryzysu”, „Transformacji” i „Otwartych Granic”

Mimo że wraz z upływem czasu poglądy całego społeczeństwa polskiego ulegają zmianie, nasze badanie wykazało, że doświadczenia generacyjne faktycznie mają znaczący wpływ na sposób postrzegania czynników sukcesu. Pokolenie „Kryzysu”, które wchodziło w dorosłość w okresie kryzysu politycznego i ekonomicznego lat 80-tych, do dziś dnia wykazuje się większą niż pozostałe nieufnością do znaczenia indywidualnej sprawczości, starań i zdolności osobistych. Co ciekawe, także pokolenie „Transformacji” wykazuje wciąż mniejszą wiarę w merytokrację niż najstarsze pokolenie „Małej Stabilizacji”, oraz najmłodsze pokolenie „Otwartych Granic”.

Uzyskane rezultaty wskazują na znaczący wpływ stabilności systemu politycznego i ekonomicznego kraju na kształtowanie się „kośćca” światopoglądu młodego pokolenia oraz podtrzymywanej w jego dalszym życiu wiary w sprawiedliwość reguł życia społecznego.

Opracowanie: Ilona Wysmułek, Instytut Filozofii i Socjologii PAN

Jakub Wysmułek, Instytut Studiów Politycznych PAN

Eksperti Polskiego Badania Panelowego POLPAN

Imię i nazwisko	Przykłady zainteresowań w badaniu POLPAN	Email
Kazimierz M. Słomczyński	Struktura klasowa. Postawy społeczno-polityczne.	slomczynski.1@osu.edu
Krystyna Janicka	Sytuacja pracy, płęć. Percepcja konfliktów społecznych.	kjanicka@ifispan.waw.pl
Henryk Domański	Ruchliwość i otwartość struktury społecznej	hdomansk@ifispan.edu.pl
Anna Kiersztyn	Formy zatrudnienia. Prekariat.	chaber@is.uw.edu.pl
Zbigniew Sawiński	Metodologia badań panelowych. Edukacja.	zsawins@ifispan.edu.pl
Ilona Wysmulek	Korupcja. Merytokracja. Wizje sukcesu życiowego.	ilona.wysmulek@ifispan.edu.pl
Michał Kotnarowski	Zachowania wyborcze. Mieszkania.	kotnarowski@ifispan.edu.pl
Małgorzata Mikucka	Zdrowie fizyczne i psychiczne. Samotność osób starszych.	mikucka.m@gmail.com
Marcin Ślarzyński	Poglądy prawicowe. Transfery socjalne.	mslarzyński@ifispan.edu.pl
Kinga Wysieńska-Di Carlo	Egalitaryzm	kingaw228@gmail.com
Katarzyna Kopycka	Ruchliwość społeczna i wczesne kariery zawodowe	k.kopycka@is.uw.edu.pl
Ewa Jarosz	Budżet czasu	ejarosz@ifispan.edu.pl
Danuta Życzyńska-Ciołek	Ubóstwo. Biografie w wywiadach narracyjnych.	dzyczynska-ciolek@ifispan.edu.pl
Anna Turner	Spółceństwo sieci. Internet i nowe technologie	annahturner@hotmail.com
Jacek Mazurczak	Nacjonalizm. Autorytaryzm. Radykalizacja.	jmazurczak@ifispan.edu.pl
Wyłącznie w języku angielskim		
Irina Tomescu-Dubrow	Determinanty sukcesu na rynku pracy	dubrow.4@osu.edu
Robert Kunovich	Źródła niepewności	kunovich@uta.edu
Alexi Gugushvili	Ruchliwość społeczna. Zdrowie fizyczne i psychiczne	alexi.gugushvili@sosgeo.uio.no
Joshua Dubrow	Reprezentacja polityczna	jdubrow2000@gmail.com

Publikacje książkowe Polskiego Badania Panelowego POLPAN (w języku polskim)*

- Kiersztyn, Anna, Danuta Życzyńska-Ciołek i Kazimierz M. Słomczyński red. 2017. *Rozwarstwienie społeczne: zasoby, szanse i bariery. Polskie Badanie Panelowe POLPAN 1998–2013*. Warszawa: Wydawnictwo IFIS PAN.
- Wesołowski, Włodzimierz, Krystyna Janicka i Kazimierz M. Słomczyński, red. 2017. *Strukturalizacja społeczeństwa polskiego: Ewolucja paradygmatu*. Warszawa: Wydawnictwo IFIS PAN.

* Na stronie polpan.org, poza wymienionymi książkami w języku polskim, znajdują się informacje o kilku książkach o badaniu POLPAN w języku angielskim oraz o kilkudziesięciu artykułach z tego badania w czasopiśmie naukowych w języku polskim i angielskim.